

Pomieszczenia i ich wyposażenie powinny zapewniać pracownikom bezpieczne i higieniczne warunki pracy. W szczególności w pomieszczeniach pracy należy zapewnić oświetlenie naturalne i sztuczne, odpowiednią temperaturę, wymianę powietrza, zabezpieczenie przed wilgocią i niekorzystnymi warunkami cieplnymi oraz nasłonecznieniem, drganiami, a także innymi czynnikami szkodliwymi dla zdrowia i uciążliwościami.

W pomieszczeniach, w których występują czynniki szkodliwe dla zdrowia (wysoka temperatura, hałas, drgania, promieniowanie, gazy, pyły, pary itp.) powinny być zastosowane rozwiązania techniczne uniemożliwiające przedostawanie się tych czynników do innych pomieszczeń pracy oraz do pomieszczeń higieniczno-sanitarnych.

Pomieszczenie pracy stałej i pomieszczenie pracy czasowej:

Pomieszczeniami pracy są wydzielone miejsca przeznaczone na pobyt pracowników, w których wykonywana jest praca.

Pomieszczenia pracy dzielą się na dwa rodzaje:

pomieszczenia stałej pracy, w którym łączny czas przebywania tego samego pracownika w ciągu jednej doby trwa dłużej niż 4 godziny;

pomieszczenia pracy czasowej, w którym łączny czas przebywania tego samego pracownika w ciągu jednej doby trwa 2-4 godzin;

Wymagania dla pomieszczeń pracy

Pomieszczenia pracy powinny spełniać określone prawem wymogi. Aby praca mogła być wykonywana bezpiecznie, należy przede wszystkim zapewnić pracownikom odpowiednio wiele tzw. wolnej powierzchni stanowiska pracy. Jej wymiary powinny zapewnić pracownikom pełną swobodę ruchu, wystarczającą do wykonywania powierzonych prac bezpiecznie i efektywnie.

Wymiary pomieszczeń pracy:

Na każdego pracownika powinno przypadać co najmniej 2 m² wolnej powierzchni podłogi oraz co najmniej 13 m³ wolnej objętości pomieszczenia (§ 19 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy – Dz. U z 2003 r. nr 169, poz. 1650 ze zm.; zwanego dalej

rbhp). Są to oczywiście wielkości minimalne, w związku z tym, jeżeli pracodawca ma taką możliwość, może zapewnić większe pomieszczenia pracy.

Wysokość pomieszczenia pracy:

Dopuszczalna wysokość pomieszczenia pracy zmienia się w zależności od rodzaju pracy. Jeżeli mówimy o stałej pracy (łącznie czas przebywania danego pracownika na stanowisku pracy przekracza 4 godziny w ciągu doby), wysokość pomieszczenia jest zróżnicowana ze względu na możliwe występowanie czynników szkodliwych dla zdrowia.

Wysokość pomieszczeń stałej pracy, w których nie występują czynniki szkodliwe dla zdrowia, nie może być mniejsza niż:

3 m - jeżeli przebywa w nich więcej niż 4 pracowników,

2,5 m - jeżeli przebywa w nich nie więcej niż 4 pracowników i na każdego z nich przypada co najmniej 15 m³ wolnej objętości pomieszczenia,

- w pomieszczeniu usługowym lub produkcyjnym drobnej wytwórczości mieszczącym się w budynku mieszkalnym, jeżeli przy wykonywanych pracach nie występują pyły lub substancje szkodliwe dla zdrowia, hałas nie przekracza dopuszczalnych wartości poziomu dźwięku w budynkach mieszkalnych, a na każdego pracownika przypada co najmniej 15 m³ wolnej objętości pomieszczenia;

2,2 m - w dyżurkach, portierniach, kantorach, kioskach ulicznych oraz kioskach usytuowanych w halach dworcowych, fabrycznych, wystawowych i handlowych, a także w pomieszczeniach usytuowanych na antresolach otwartych do większego pomieszczenia.

Wysokość pomieszczenia stałej pracy, w którym występują czynniki szkodliwe dla zdrowia, powinna być nie mniejsza niż 3,3 m.

Wymagania bhp dla pomieszczeń pracy:

Minimalna wysokość pomieszczeń pracy może być obniżona w przypadku zastosowania klimatyzacji, jeżeli wyraził na to zgodę właściwy organ Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Podłoga

Podłoga powinna być równa i nieśliska, niepyląca i odporna na ścieranie oraz nacisk, a także łatwa do utrzymania w czystości. W pomieszczeniach, w których mogą wystąpić mieszaniny wybuchowe palnych par, pyłów lub gazów z powietrzem, powierzchnie podłóg powinny być

wykonane z materiału niepowodującego iskrzenia mechanicznego lub wyładowań elektrostatycznych. Jeżeli podłoga jest wykonana z materiału będącego dobrym przewodnikiem ciepła lub jeżeli przy wykonywaniu pracy występuje jej zamoczenie.

W przejściach oraz w miejscach do stania i siedzenia powinny znajdować się podesty izolujące od zimna lub wilgoci albo powinny być stosowane inne środki izolujące. Podesty powinny być stabilne, wytrzymałe na obciążenie użytkowe, zabezpieczające przed poślizgiem i potknięciem oraz łatwe do utrzymania w czystości.

Oświetlenie

We wszystkich pomieszczeniach stałej pracy należy zapewnić oświetlenie dzienne. Oświetlenie elektryczne należy natomiast zapewnić w tych miejscach, w których odbywa się praca w porze nocnej, lub jeżeli zastosowanie światła dziennego nie wystarcza do bezpiecznego wykonywania pracy. Należy pamiętać o tym, że połączenie ze sobą oświetlenia światłem sztucznym i naturalnym nie może wykazywać różnic natężenia, wywołujących olśnienie przy przejściu między tymi pomieszczeniami.

Pomieszczeniami pracy nie są miejsca, w których:

łącznie czas przebywania tych samych pracowników w ciągu jednej zmiany roboczej jest krótszy niż 2 godziny, a wykonywane czynności mają charakter dorywczy, bądź gdy praca polega na krótkotrwałym przebywaniu związanym z dozorem lub konserwacją urządzeń albo utrzymaniem czystości i porządku,

mają miejsce procesy technologiczne niepozwalające na zapewnienie odpowiednich warunków przebywania pracowników w celu ich obsługi – bez zastosowania środków ochrony indywidualnej i zachowania specjalnego reżimu organizacji pracy,

jest prowadzona hodowla roślin lub zwierząt, niezależnie od czasu przebywania w nich pracowników zajmujących się obsługą.

Pomieszczenia pracy usytuowane poniżej poziomu terenu

Zasadą jest, że pomieszczenia stałej pracy nie mogą znajdować się poniżej poziomu terenu, otaczającego budynek. Wyjątkiem może być sytuacja, gdy wymaga tego rodzaj produkcji, np. w rozlewniach win, w chłodniach itp.

Dopuszczalne jest również zlokalizowanie poniżej poziomu otaczającego terenu:

pomieszczeń pracy w garażu, kotłowni i warsztatach podręcznych,

pomieszczeń handlowych, usługowych i gastronomicznych w ulicznych przejściach podziemnych, w podziemnych stacjach komunikacyjnych i tunelach, w domach handlowych i hotelach oraz w obiektach zabytkowych.

Warunkiem dopuszczalności takiej lokalizacji jest zachowanie wymagań przepisów techniczno-budowlanych zawartych w rozporządzeniu oraz uzyskanie zgody właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego, wydanej w porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy. Uzyskanie zgody na lokalizację pomieszczeń pracy poniżej poziomu terenu (w miejscu pozbawionym dostępu do światła dziennego) nie wymaga dodatkowo zgody na stosowanie oświetlenia sztucznego w tych pomieszczeniach.

Minimalne wymiary powierzchni i kubatura pomieszczeń pracy

Każda z osób zatrudnionych w pomieszczeniu stałej pracy musi mieć zapewnione co najmniej:

13 m³ wolnej objętości pomieszczenia,

2 m² podłogi nie zajętej przez firmowy sprzęt, urządzenia techniczne itp.

Minimalna wysokość pomieszczeń pracy

Pomieszczenia stałej pracy muszą mieć również odpowiednią wysokość, która powinna wynosić co najmniej:

3 m w świetle – jeżeli w pomieszczeniu nie występują czynniki szkodliwe dla zdrowia,

3,3 m w świetle – jeżeli w pomieszczeniu prowadzone są prace powodujące występowanie czynników szkodliwych dla zdrowia.

Pomieszczenia stałej pracy, wolne od szkodliwych substancji, mogą być niższe niż 3 m, jeśli pracodawca zapewni w nich klimatyzację oraz uzyska zgodę państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego. Nadal jednak ich wysokość nie może wynosić mniej niż:

2,5 m w świetle, jeśli w pomieszczeniu zatrudnionych jest nie więcej niż 4 pracowników, a na każdego z nich przypada co najmniej 15 m³ wolnej objętości pomieszczenia,

2,5 m w świetle w pomieszczeniu usługowym lub produkcyjnym drobnej wytwórczości mieszczącym się w budynku mieszkalnym – jeżeli przy wykonywanych pracach nie występują pyły lub substancje szkodliwe dla zdrowia, hałas nie przekracza dopuszczalnych

wartości poziomu dźwięku w budynkach mieszkalnych, określonych w Polskich Normach, a na jednego pracownika przypada co najmniej 15 m³ wolnej objętości pomieszczenia, 2,2 m w świetle – w dyżurce, portierni, kantorze, kiosku ulicznym, dworcowym i innym oraz w pomieszczeniu usytuowanym na antresoli otwartej do większego pomieszczenia.

Odrębne wymagania przewidział dla pomieszczeń pracy czasowej, których wysokość nie może być mniejsza niż 2,2 m w świetle (pomieszczenia wolne od czynników szkodliwych dla zdrowia) oraz 2,5 m w świetle (pomieszczenia, w których występują te czynniki).

W pomieszczeniu o stropie pochyłym wymagania wysokości pomieszczeń pracy stałej i czasowej stosuje się do średniej wysokości pomieszczenia, przy czym w najniższym miejscu wysokość pomieszczenia nie może być mniejsza w świetle niż 1,9 m (licząc od poziomu podłogi do najniższej położonej części konstrukcyjnej sufitu).

Podłogi w pomieszczeniach pracy

Podłogi w pomieszczeniach powinny być przede wszystkim stabilne, równe, nie śliskie, nie pyłące i odporne na ścieranie oraz nacisk, a także łatwe do utrzymania w czystości.

W pomieszczeniach, w których mogą wystąpić mieszaniny wybuchowe palnych par, pyłów lub gazów z powietrzem, podłogi powinny być wykonane z takich materiałów, które nie spowodują wystąpienia iskrzenia mechanicznego lub wyładowań elektrostatycznych.

Pracownicy, którzy są zatrudnieni przy pracach powodujących zamoczenie podłogi, powinni mieć zagwarantowane podesty, izolujące od zimna i wilgoci lub inne środki izolujące.

Analogiczne warunki należy również zapewnić osobom pracującym w pomieszczeniach, w których podłoga wykonana jest z materiału dobrze przewodzącego ciepło.

Schody prowadzące do pomieszczeń i stanowisk pracy

Pomieszczenia i stanowiska pracy znajdujące się na różnych poziomach powinny mieć zapewniony swobodny dostęp, poprzez bezpieczne dojścia stałymi schodami lub pochylniami.

Nawierzchnie schodów, pomostów i pochylni nie powinny być śliskie, a w miejscach, w których może występować zaleganie pyłów – powinny być ażurowe. Szczegółowe wymagania dotyczące schodów, przejść i dojść wynikają z przepisów techniczno-budowlanych.

Oświetlenie w pomieszczeniach pracy

Każde pomieszczenie stałej pracy powinno być oświetlone światłem dziennym, chyba że względy technologiczne lub specyfika pomieszczenia na to nie pozwalają. Na stosowanie w takim pomieszczeniu oświetlenia wyłącznie elektrycznego pracodawca musi uzyskać zgodę właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego, wydaną w porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy.

Oświetlenie dzienne poszczególnych stanowisk pracy musi być:

dostosowane do rodzaju wykonywanych prac,

odpowiednie do wymaganej dokładności,

zgodne z wymaganiami określonymi w Polskiej Normie.

Niezależnie od oświetlenia dziennego, pracodawca musi zagwarantować oświetlenie elektryczne o odpowiednich parametrach. Okna i świetliki powinny być czyste oraz przepuszczać dostateczną ilość światła.

Okna i świetliki należy wyposażać w odpowiednie urządzenia eliminujące nadmierne operowanie promieni słonecznych padających na stanowiska pracy. Pracodawca powinien też zadbać, by okna i świetliki przeznaczone do wietrzenia pomieszczeń były wyposażone w urządzenia pozwalające na otwieranie ich w sposób łatwy i bezpieczny z poziomu podłogi, z możliwością ustawienia części otwieranych w pożądanym położeniu.

Temperatura w pomieszczeniach pracy

W pomieszczeniach pracy należy zapewnić temperaturę dostosowaną do rodzaju wykonywanej pracy (metod pracy i wysiłku fizycznego niezbędnego do jej wykonania), która – o ile nie występują przeciwwskazania technologiczne – nie może być niższa niż 14°C. Natomiast w pomieszczeniach, gdzie pracownik wykonuje lekką pracę fizyczną i pracę biurową, minimalna temperatura powinna wynosić nie mniej niż 18°C – § 30.

Wentylacja w pomieszczeniach pracy

W pomieszczeniach powinna być zapewniona wymiana powietrza, wynikająca z potrzeb użytkowych i funkcji tych pomieszczeń, bilansu ciepła i wilgotności oraz zanieczyszczeń stałych i gazowych. W tym celu pracodawca może zastosować wentylację naturalną, bądź mechaniczną lub klimatyzację. Powietrze doprowadzane do pomieszczeń pracy z zewnątrz,

przy zastosowaniu klimatyzacji lub wentylacji mechanicznej, powinno być oczyszczone z pyłów i substancji szkodliwych dla zdrowia. Same urządzenia nie mogą natomiast powodować przeciągów, wyziębienia lub przegrzewania pomieszczeń pracy (zasada ta nie obejmuje wentylacji awaryjnej). Istotne jest, aby strumień powietrza pochodzący z urządzeń wentylacji nawiewnej nie był skierowany bezpośrednio w stronę stanowiska pracy – § 35.

Zastosowanie systemu klimatyzacji lub wentylacji mechanicznej nakłada na pracodawcę pewne obowiązki z tym związane, tzn.:

poddawanie ich odpowiedniej konserwacji w celu niedopuszczenia do awarii,

stosowanie środków mających na celu ograniczenie natężenia i rozprzestrzeniania się hałasu i drgań powodowanych pracą urządzeń klimatyzacyjnych i wentylacyjnych.

Przystosowaniu w pomieszczeniach pracy wentylacji mechanicznej z recyrkulacją powietrza, ilość powietrza świeżego nie powinna być mniejsza niż 10% ogólnej ilości wymienianego powietrza. Recyrkulacja powietrza nie powinna być stosowana w pomieszczeniach pracy, w których występują:

szkodliwe czynniki biologiczne,

czynniki chemiczne stwarzające zagrożenia, określone w przepisach,

materiały wydzielające nieprzyjemne lub uciążliwe zapachy.

Recyrkulacji powietrza nie należy również stosować w pomieszczeniach pracy, w których możliwe jest nagłe zwiększenie stężenia niebezpiecznych substancji chemicznych, a także w przestrzeniach zagrożonych wybuchem.

Szczegółowe wymagania, dotyczące parametrów powietrza w pomieszczeniach pracy, określają przepisy branżowe (np. rozporządzenie w sprawie bhp podczas stosowania rtęci i jej związków, bhp w kesonach, bhp przy produkcji wyrobów włókienniczych) oraz Polskie Normy.

Obowiązkowe jest zastosowanie systemu kontrolnego sygnalizującego stan zagrożenia, jeżeli awaria wentylacji może zagrażać zdrowiu pracowników, w związku z wydzielaniem się w procesie pracy substancji szkodliwych dla zdrowia.

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (t. j. Dz. U. z 2003 r. nr 169, poz. 1650, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. nr 75, poz. 690), oraz rozporządzenia zmieniające (z 2003 r. nr 33, poz. 270; z 2004r. nr 109, poz. 1156; z 2008 r. nr 201, poz. 1238; z 2008 r. nr 228, poz. 1514; z 2009 r. nr 56, poz. 461; z 2010 r. nr 239, poz. 1597)

Polska Norma PN-EN 12464-1: 2004: Światło i oświetlenie. Oświetlenie miejsc pracy. Część 1: Miejsca pracy we wnętrzach.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy związanej z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych (Dz. U. z 2005 r. nr 11, poz. 86 ze zmianą 2008 r. Dz. U. 203 poz. 1275)